

גליון 71

שבטי ישראל

כסלו תשפ"ז

בסימן חנוכה

מקבץ מתכונים לחנוכה

דמויות מופת בעדות ישראל
ר' יוסף שבזי

הפינה לצעירים

בפתח הדברים

קוראים יקרים, אנו שמחים להגיש בפניכם גיליון נוסף של עלון שבטי ישראל מבית מרכז מורשת הרמב"ם ועדות ישראל. גיליון מבית היוצר של המרכז המתחדש בעיר הקודש טבריה העוסק בימים אלו בהרחבת הפעילות ובמחקר אודות עדות ישראל השונות.

גיליונות עלון שבטי ישראל יעסקו בעזרת ה' בהיבטים שונים של תרבות, היסטוריה, הלכה ומחקר בעדות ישראל השונות.
גיליון זה מוקדש לחודש כסלו ובעיסוק מורחב במנהגי עדות לחנוכה וחודש כסלו.

בפתחו של כסלו,
כשהקור מתגנב אל החלון,
אנו מבקשים למצוא את האור הגנוז בתוכנו.

נאספים פנימה,
אל חום הבית והקהילה.

מתפללים לימים של טהרה,
למעטים שינצחו את הרבים,
למעט האור שיגרש את החושך.

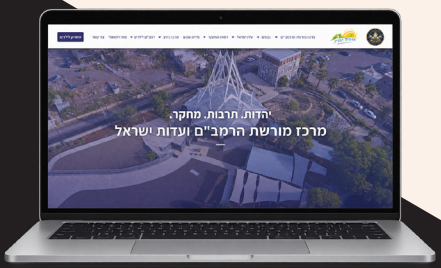
בפתחו של חודש בתפילה זכה,
שנזכה להדליק שלהבת, שנראה ניסים בגשמיות וברוחניות,
חודש שיביא בכנפיו בשורות של אור, ניסים ונחמה.

מנהל תוכן: הרב עותניאל מנצור
עריכה: אביטל לוי
עיצוב: רבקי שאולזון

בואו היכנסו לאתר מורשת הרמב"ם המתחדש!

באתר תוכלו
לעקוב אחרי
ארועים מגוונים,
הרצאות, וכנסים.
בנוסף תוכלו
למצוא עלוני פרשת
שבוע לילדים
ומבוגרים!

מחכים לכם!

אור בתוך החשכה:

ימי כסלו בראי חכמת הרמב"ם ומורשת עדות ישראל

חודש כסלו מביא עימו את ראשית ימי החורף. הימים מתקצרים, הלילות מתחילים להתארך, והצינה תופסת את מקומה. בתוך החשכה והקור של העונה, מציין הלוח העברי חודש שכולו עמידה על הרוח, חיזוק הבית ובירור עמוק של מושג ה"אור".

גבורת הרוח: בין יוון לניצחון החכמה

בחיבורו הגדול משנה תורה (הלכות מגילה וחנוכה), מעמיד הרמב"ם את ניצחון החשמונאים לא רק על הגזירות הגשמיות, אלא בעיקר על המאבק התרבותי-רוחני. חכמי יוון לא ביקשו להשמיד את הגוף, אלא להשכיח את התורה ולהעביר את ישראל מתורתו.

מסירות נפש על התורה והמצוות: הרמב"ם מדגיש כי הנס הגדול של חנוכה, שנעשה בחודש כסלו, חזר והחזיר את מלכות ישראל ואת עבודת בית המקדש לקדמותה. המאבק היה על טהרת המחשבה, עומק הלימוד ושימור היחידות והמקוריות של עורק החיים היהודי.

אור הדעת מול חושך הבוסר: בהגותו של הרמב"ם, החושך מייצג את הערפול המחשבתי והבורות, בעוד השלהבת והאור מייצגים את חכמת התורה, העיון והדעת. חודש כסלו מזמין אותנו להתכנס פנימה, להעמיק בלימוד ולצקת תוכן של אמת אל לילות החורף הארוכים.

בקהילות המזרח וצפון אפריקה נשמר חודש כסלו כזמן שבו מתכנסת המשפחה והקהילה סביב מסורות עמוקות של הודיה, פיוט וחיזוק הבית:

1. "נר איש וביתו": מצוות הדלקת נרות חנוכה מדגישה את חשיבות שלום הבית והמאור הפנים-משפחתי. הרמב"ם אף מציין כי "חביבה היא מצוות נר חנוכה עד מאוד", ומדגיש שאדם אפילו שואל או מוכר כסותו כדי לקיים מצווה זו ולהביא את האור אל פתח ביתו.
2. חג הבנות (עיד אל-בנאת): בקהילות רבות (כגון תוניסיה, לוב ומרוקו) שנהגו לציין את ראש חודש טבת וחג חנוכה כזמן של מנהיגות נשית, גבורת יהודית (כזכר ליהודית וחלקה בניצחון), וחיזוק הערבות ההדדית בתוך הקהילה.

להדליק את השלהבת מתוך השגרה

חודש כסלו מלמד אותנו כי האור האמיתי אינו נדרש להופיע בברקים וברעמים. מדובר בשלהבת קטנה וזכה של נר, ההולכת ומוסיפה מדי לילה, "מוסיף והולך".

אנו רואים בחודש זה קריאה להמשיך

ולהוסיף אור של תורה, סובלנות, דרך ארץ וחכמה. דווקא בימים שבהם העולם בחוץ מצטנן, אנו נקראים להרבות מחשבה זכה, לחמם את הלבבות ולשמור על פתיל המסורת דולק במלוא תפארתו.

התרחשותו ניצחון הרוח והמחשבה: בין חנוכה לחכמתו של הרמב"ם

המרכזית של חודש כסלו היא חג החנוכה, חג שבו אנו מציינים את ניצחונם של מעטים המכילים עוצמה רוחנית אדירה על פני רבים. מעבר לסיפור ההיסטורי של פך השמן הטהור וגבורת החשמונאים, מציע לנו חודש כסלו מבט מעמיק על מהותה של תורה ועל תפקידו של האדם בעולם, מבט המשתקף באופן מובהק במשנתו של רבנו משה בן מימון (הרמב"ם).

טהרת המקדש כטהרת המחשבה

בספרו משנה תורה (הלכות מגילה וחנוכה, פרק ג'), מתאר הרמב"ם את הרקע לנס חנוכה: "שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וגזרו גזרות קשות על ישראל... עד שריחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם".

חכמי יוון לא ביקשו להשמיד את גופם של בני ישראל, אלא לנתק אותם מזהותם הרוחנית ומחכמת התורה. הם ניסו להשכיח את תורת ה' ולהעבירם מחוקי רצונו. מול מערכה זו, המאבק של החשמונאים לא היה רק צבאי-מדיני, אלא מאבק על טהרת המחשבה, על זכותם של ישראל לשמור על ייחודם ועל אור החוכמה האלוקית בתוך בית המקדש.

נר מצווה ותורה אור: ההדלקה של נרות חנוכה, הנעשית בפתחי הבתים כדי לפרסם את הנס, מקבילה בהגותו של הרמב"ם לשאיפה התמידית של האדם להאיר את עולמו הפנימי והחברתי בדעת וביראת שמים.

להוסיף אור בשגרה

המאפיין המרכזי של הדלקת נרות חנוכה הוא ההוספה - "מוסיף והולך". מדי לילה אנו מדליקים נר נוסף, ומורים דרך חיים: לעולם אין להסתפק באור של האתמול. תמיד יש לשאוף להוסיף טוב, להאיר עוד תחום בחיים, להרבות בחסד ובלימוד תורה.

ייחודו של עם ישראל, אף על פי שעבר תלאות קשות במהלך ההיסטוריה. רדיפות ושמד - תמיד קם על רגליו, "עם כלביא יקום" והאמין באמונה שלימה שיום חדש הוא הזדמנות חדשה להמשיך הלאה.

לדבוק בחיים. לחיות מתוך שמחה וחיבור פנימי בין איש לרעהו ובין אדם לאלוקיו.

לדבוק בכוח החיים ובשמחה, להאמין שלמרות קשיים ואתגרים לאומיים ואישיים - כל עוד הנר דולק אפשר לתקן. אפשר לצמוח ולהאיר ולדבוק בכוח החיים הפועם בקירבנו.

בס"ד

מרכז מורשת הרמב"ם בנשיאות הרב ימין לוי שליט"א ובראשות הרב חיים פוגל שליט"א

תשפ"ז
כנס הרמב"ם

מס' 18

הכנס יעסוק בראשית ההתיישבות בארץ ישראל בתורת הרמב"ם ובמחשבתו, רפואה, משפט והלכה

במעמד:

הרב **איתן אייזמן** יו"ר חבר הנאמנים במכללת 'אורות ישראל'	פרופ' **מאיר הילדסהיימר** נשיא מכללת 'אורות ישראל'	הרב **יוסף דוויק** רב הראשי של קהילות הספרדים באנגליה (לשעבר)	מר **יוסי נבעה** ראש עיריית טבריה	סא"ל **שר-שלום ג'רבי** מנהל החטיבה למיגון וקהילה בקק"ל

דוברי הכנס: (רשימה חלקית)

השופט **ישראל פת** שופט בית משפט השלום	פרופ' **אריאלה שטרית** מנהלת יחידת IBD MOM, המערך הגסטרו כירורגי בית החולים שערי צדק	מר **מתניהו אנגלמן** מבקר המדינה (לשעבר)
הרב פרופ' **יצחק כהן** מנהל אקדמי הפקולטה למשפטים – אונו	ד"ר **ראובן גפני** ראש המחלקה ללימודי א"י במכללת כנרת	פרופ' **זהר עמר** אוניברסיטת בר אילן והמרכז לתולדות הטבע במורשת ישראל

מנחה: **עידו טאובר** | **יהודה סעדו** | **אילן ליבוביץ** | **שלומי גולדברג** | **גיל קפטן** | החזן: **אבי מילר**

שבת פרשת ויחי | י"ד-ט"ז טבת | 24-26.12 | מלון חוף גיא טבריה

לפרטים ורישום לכנס - מצורף קישור לתשלום מאובטח

לפרטים נוספים ולברורים - חגית - טלפון 050-7350847 | משרד 04-6931170

מרכז מורשת הרמב"ם, טבריה | rambamtve@gmail.com

דמויות מופת בעדות ישראל

ר' יוסף ב"ר אביגד שבזי

בן חלפון: שנת 1600 בערך זהו אביו של ר' שלום שבזי המפורסם. נולד בתחילת המאה ה-17. היה חכם גדול בנגלה ובנסתר ועיקר עיסוקו היה בתורת הקבלה. בנו, ר' שלום שבזי מעיד בכתביו כי קבל מאביו באורים קבליים וממנו למד את חכמת הנסתר. גם הוא כבנו היה משורר וחיבר מספר שירים על דרך שאלות וחידות מעולם ההלכה. בזמנו היתה פלישה עותמנית לתימן ובשנת 1620 (שנה לאחר לידת בנו) גזרו על היהודים להמיר את דתם ורבים מסרו עצמם על קידוש ה'. הוא נעצר והושם בבית כלא בו עונה קשות ולאחר תשלום שוחד רב הוא שוחרר מבית האסורים כשהוא חסר כל. הוא נדד במשך כ-8 שנים ממקום למקום עד שהשלטון האימאמי חזר לשלטון ואז חזר לעירו. בנו מעיד בספר "חמדת ימים" שאותו מלך עותמני רשע, שעינה את היהודים ורדף אותם, נתפס ע"י ההמון הזועם ונעשה בו מעשה לינץ', כנקמה. מעט מאוד משיריו שרדו, חלקם הקטן נתפרסם ורבים אחרים מחכים לגאלם משכחת תהום הנשיה.

יחד שבטי ישראל

סיפורי עליה אותנטיים

השלג הלבן כיסה את סמטאות העיירה העתיקה, כשיעקב הקטן פתח בזהירות את קופסת העץ הישנה בבית סבו.
מתוך הקופסה הוא שלף חנוכייה מוזרה: היא הייתה עשויה מתרמילי קליעים חלולים וחלודים שרותכו יחד.
"סבא, ממה עשויה החנוכייה הזאת?" שאל יעקב בפלא והעביר אצבע על הברזל הקר.
סבא חיבק אותו ברוך וסיפר: "כשהייתי בגילך, במלחמה ההיא, לא היו לנו חנוכיות זהב ולא שמן זית זך.
אבי מצא בשדה הקרב המושלג תרמילי ברזל ישנים, ניקה אותם היטב, ויחד יצרנו ממה ששימש למלחמה – כלי של אור.
כשהדלקנו בה את הנרות בתוך המחבוא החשוך, הלהבות הקטנות הרגישו לנו חזקות יותר מכל החושך שהיה בחוץ".
יעקב הביט בתרמילים שהפכו לנרות, וכשסבא בירך "להדליק נר של חנוכה", הוא ראה איך האור משתקף במתכת.
הוא הבין שהנס של חנוכה הוא לא רק בשמן, אלא ביכולת של העם שלנו להפוך אפילו חושך וברזל לאור גדול.
כשהניחו את החנוכייה בחלון, יעקב ידע שאת החום והאור של הלילה הזה הוא לא ישכח לעולם.

פינת ההלכה

הלכות חנוכה

סימן תרע - דברים האסורים והמותרים בחנוכה

א בתקופת הבית השני גזרו מלכי יון גזרות על ישראל, וביטלו אותם מדתם, ולא הניחום לעסוק בתורה ובמצות, ולחצום לחץ גדול, ופשטו ידיהם בממונם ובבנותיהם, ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות, וטימאו הטהרות, והיה צר לישראל מפניהם מאד, עד שריחם עליהם ה' אלקי אבותינו והצילם מידם, וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום, והושיעו את ישראל מידם, והעמידו מלך מן הכהנים, וחזרה המלכות לישראל, ונמשכה יותר ממאתים שנה עד חורבן הבית השני. וכשגברו ישראל על אויביהם ואיבדום, היה זה ביום כ"ה בכסליו, ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור להדליק המנורה שבבית המקדש, אלא פך אחד של שמן, שלא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד, ונעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור. ומפני זה התקינו רבותינו שבדור ההוא, שיהיו שמונה ימים אלו, החל מיום כ"ה בכסלו והלאה, ימי שמחה והלל. ומדליקים בהם נרות בכל לילה משמונת הלילות לפרסם הנס ולגלותו. וימים אלו נקראים "חנוכה". [ילקו"י מועדים עמוד קצ. וכ"ז הוא לשון הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ג ה"ב), דס"ל שנס הנצחון הסתיים ביום כ"ה כסליו. וכתב הפר"ח, שנקרא חנוכה, על שם שחנו בכ"ה בכסלו. והטעם שתיקנו שמונת ימי

חנוכה, ולא "תשעה" משום ספקא דיומא, לפי שחנוכה מדבריהם לא החמירו כ"כ. ועוד, שרצו לרמוז על מילה שניתנה בשמיני].

ב נוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה, כגון תפירה וסריגה, בעוד שנרות החנוכה שבבית דולקות, במשך חצי שעה מהדלקתם, והטעם הוא משום היכר להודיע שאסור להשתמש לאור נרות החנוכה. ואין להקל להן בחצי שעה הראשונה של הדלקת הנרות. אבל בבישול ואפיה וצרכי אוכל נפש מותרות. [ילקו"י מועדים עמוד קצ. וכ"ה בא"ר, דרך החיים, מ"ב אות ד'. ובמור וקציעה הביא סמך למנהג חומרת הנשים, כדי שלא יבאו להשתמש לאור נרות החנוכה, הילכך מנהג ותיקין הוא. וכתב האליה רבה (ס"ק יב), דהיינו עד חצי שעה. ע"ש. וזה דוקא במלאכה גמורה כגון תפירה, אבל לא בבישול וטיגון ושאר צרכי הבית. ויש אומרים שלא נהגו אלא במלאכות האסורות בחוה"מ ור"ח].

ז אסור להתענות בחנוכה, ולכן אם חל יום פטירת אביו או אמו בחנוכה, לא יתענה בימי חנוכה, אלא יקדים להתענות קודם חנוכה, שבימים שלפני חנוכה או לאחריהם אין איסור תענית. [ילקו"י מועדים עמוד קצב].

יג אם חל יום השלשים בחנוכה, מותר לעשות סעודה ולימוד, כשאומרים שם דברי תורה ומוסר לעילוי נשמת המנוח, אבל לא יאמרו דברי הספד המעוררים לבכי.

יד יש נוהגים להרבות במאכלי גבינה בימי חנוכה, זכר לנס שנעשה על ידי "יהודית". ומנהג ישראל תורה הוא. [ילקו"י מועדים עמ' קצא. כתב הר"ן (פ"ב דשבת), נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס, שהיוונים גזרו על כל בתולות ישראל הנישאות שיבעלו להגמון תחלה, ועי"י אשה נעשה נס, שבתו

של יוחנן כהן גדול שהיתה יפת מראה הובאה להגמון, [ובחמדת הימים (הל' חנוכה פ"ב) כתב, שראש האויבים היה אליפורנו מלך יוון. וייחס הנס ל"יהודית". וכמ"ש התוס' (פסחים קח:) ובתוס' מגילה ד.], והאכילה אותו מאכלי גבינה כדי שיצמא מאד, והשקתה אותו יין עד שנשתכר, וירדם, ואז בעזה"ש חתכה את ראשו בסיף. כראות אנשי צבאו כי מת מלכם, נסו על נפשם, ולכן נהגו לאכול מאכלי גבינה בימי חנוכה. והביא כ"ז מרן הב"י בדפוס ישן, ס"ס תרעה].

טו נוהגים לאכול בחנוכה סופגניות מטוגנות בשמן, זכר לנס השמן של המנורה, וטעמם כצפיחית בדבש. וכל מעשיך יהיו לשם שמים. [כ"כ בקובץ שריד ופליט בשם רבינו מימון אביו של הרמב"ם, שאין להקל בשום מנהג ממנהגי ישראל, ויתחייב לעשות משתה ושמחה בחנוכה לפרסומי ניסא, ופשט המנהג לעשות סופגניות הנקראים בלשון ערבי אלספינג, ומנהג קדמונים הוא].

טז יש אומרים שריבוי הסעודות שמרבים בהם בימי חנוכה, אינם אלא סעודות הרשות, שלא קבעום חכמים למשתה ולשמחה, [מהר"ם מרוטנברג בתשובה (סי' תרה). טור וש"ע (סי' תרע). ומה שלא קבעום למשתה ולשמחה כבפורים, לפי שבפורים עיקר הגזירה היתה על אבדן הגופות, לכן תיקנו שיהיו ימי משתה ושמחה, אבל בחנוכה הגזירה היתה על שמירת המצות, וזהו אבדן הנפש, לכן קבעוה בנרות, כמ"ש נר ה' נשמת אדם. ואף שאמרו דגדול המחטיאו יותר מן ההורגו. היינו כשמחטיאו ברצון, אבל באונס לא]. ויש חולקים ואומרים שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות הללו. [כן משמע מלשון הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ג ה"ג), שקבעום לימי שמחה

והלל. וכ"ה בתוס' תענית (יח:). וכ"כ רבינו יונה, הרי"צ בן גיאת, והכל בו, ועוד. וכ"כ המהרש"ל ב"ק (פ"ז סי' ל)]. ונוהגים לומר זמירות ותשבחות לה' יתברך בסעודות הללו, ואז נחשבות לסעודות מצוה. [כמבואר בתשובת מהר"ם ובמרדכי. וכ"פ הרמ"א בהגה (סי' עתר ס"ב). ומהרש"ל]. ומה טוב ומה נעים לנצל מסיבות אלו לדרשות בדברי תורה ויראת ה' טהורה, לקרב את ישראל לאביהם שבשמים, ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד, ואז בודאי שסעודות הללו נחשבות לסעודות מצוה. [ים של שלמה (ספ"ז דב"ק). וחות יאיר (סי' ע). ודגול מרבבה (סי' שצא ס"ב). וכנה"ג]. ויהי רצון שהשי"ת יעשה עמנו נסים ונפלאות כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. ישראל נושע בה' תשועת עולמים, ונזכה לביאת משי"ח צדקנו (ראשי תיבות: מדליקים שמונת ימי חנוכה), ונדליק המנורה בבית קדשנו ותפארתינו, מלך ביפיו תחזינה עינינו. במהרה בימינו אמן. [ילקו"י מועדים עמ' קצג. ועיין במגיד מישרים "שחנוכה ופורים אינם בטלים לעולם". וכ"ה ברמב"ם, והיינו כמ"ש במדרש תנחומא (רפ"ב בהעלותך), לך אינה בטלה לעולם, דהיינו נר חנוכה].

קיצור שולחן ערוך ילקוט יוסף

הליכות ומנהגים

ביום הרביעי בשבוע החתונה ישנן חגיגות של שמחה במקביל בבית החתן ובבית הכלה, כשהמאורע המרכזי בחגיגות אלה הוא שחיטה של שור. בחצות היום נערכת סעודת מלכים לכלל המוזמנים, שמומרצים להגיע לסעודה. סעודת מצווה זו מלווה בשירי קודש מהדיואן של ר' שלום שבזי, ולאחר מספר שירים החתן מכבד את הקרואים במשקה ובבשר צלוי ולאחר מכן שולח החתן באמצעות שליחה מיוחדת מתנות (סבלונות) לכלה, שכוללים מלבושים נאים שונים, כגון: בתי רגלים מקושטים בחוטי כסף וזהב, מטפחות ראש ממשי, שמלות וכיוצ"ב. הכל נאגד במטפחת גדולה מיוחדת ונשלח לבית הכלה, ע"י השליחה ובלווי עשרות נשים, מלובשות בלבוש נאה ומקושטות בעדיים רבים. צעדה זו מלווה בתהלוכה מוסיקאלית רועשת עד לבית הכלה. הכלה מולבשת במשלוח הנאה שזה עתה הגיע, מאפרים אותה כדרכם אז והכל בליווי מוסיקלי שמח. לאחר מכן, מספרים את שערותיה במקצת על מנת שלא יבלטו החוצה ושלא יראו מתחת לשולי ה"הקרקוש". הנשים שהביאו את המתנות מבית החתן שבות לבית החתן והסועדים בבית הכלה מסיימים והולכים לבתיהם. רק לאחר סיום הטקסים היומיים הנ"ל ולאחר צאת הגברים, מתפנות הנשים הן בבית החתן והן בבית הכלה, לסעודתן. אחה"צ נערך טקס של גילוח לחתן בביתו (יחלקו ללחתן) ע"י ספר מומחה. החתן מקבל טיפול VIP הכולל חפיפה, התזת מי-וורדים, ריכוך שיער, ליווי מוסיקלי "ועיצוב תסרוקת". כמובן שמשאירים רק את הפאות שמקבלות טיפול מיוחד לשימונן ולקירזולן והכל בתוספת כיבוד לאורחים הנוכחים בטקס הגילוח. יש המנצלים טקס זה להכנסת ילדיהם, שמלאו להם 3 שנים כדי לספרם ולגלח שער ראשם לראשונה בחייהם, תוך השארת פאותיהם בלבד. מעתה יכסו ראשם בכיפה או כובע ולא ב"קרקוש". בלילה מסתיימות חגיגות היום הרביעי בסידור ועיצוב שערותיה של הכלה, לכבוד יום החתונה שיחול למחרת בערב. ערב זה הוא ליל האירוסין הנקרא "לילת אל-קידוש". הרב המקדש מגיע לבית החתן

לאחר השקיעה ומלביש את החתן ב"בגדי חמודות" העשויים ממשי מוזהב, החתן מתעטף בטלית לבנה ומובל ע"י הרב ושושביניו לבית הכלה בליווי של שירי הלל. האורחים נשארים בבית החתן לסעוד את ליבם באכילת "ג'עלה", שתיית יין ושירה. החתן ומלוויו מובלים ע"י "מג'אניה" (אישה נוגנת) וקבוצת נשים קטנה שצועדת לפניהם כשהן מנגנות בתוף וצלצל ללא מלל. מס' ילדים צועדים לפני החתן, כשהם נושאים בידהם נרות שעווה דולקים, עד שמגיעים לבית הכלה. כל המלווים נפרדים מהחבורה ושבים לבית החתן, למעט "המארי" ודוד החתן שנשארים עימו. הם מתקבלים בשירת הלל. החתן מתיישב ליד השולחן ומצידיו מתיישבים הרבנים, מוגשת תקרובת של מיני קליות, כל אחד לוגם כוסית עארק. מזיגת העארק חוזרת על עצמה שלוש פעמים ואז פוצחים בשירי קודש, כשבין לבין מוגשות צלוחיות בשר צלי אש לכל המוסבים. הישיבה נמשכת כשעה ומחצה. לאחר מכן מסלקים את השיירים, נוטלים ידיים וממשיכים בסעודה והחתן – לפני שיברך "המוציא", הוא מכריז בכל רם: "ברכו יא סייאדי" (רבותיי ברכו) והקהל משיב לו "ברך", מברך "המוציא" וכל הקהל עונה אמן בקול רם. לאחר שסיימו הרב אומר דברי תורה קצרים ("טעם"), נוטלים מים אחרונים ומברכים ברכת המזון עם תוספת ברכת האורח על "כוס שלברכה" (יין). אותו דבר נעשה בבית החתן אעפ"י שהוא לא נוכח שם. לאחר מכן חוזר החתן לביתו בליווי מוסיקלי כנ"ל ובליווי כל האורחים. בביתו מתערבבים כל האורחים יחד ואורחים מכובדים בשתיית "קהווה" ממותקת

היסטוריית יהודי תימן

(כל פרקי ההיסטוריה במדור זה נלקחים מכתביהם של חוקרי תימן בדורות האחרונים)

המשיח שוכר כוחייל השני -1868 1870

משיח זה בא מהעיר תנעם, צפונית מזרחית לצנעא ושמו האמיתי היה: יהודה בר שלום, אלא שהוא אימץ לעצמו את שמו של קודמו, על מנת להוכיח שהוא קם לתחייה. בדרך שקרית זו הוא סחף אחריו את מאמיני שוכר כוחייל הראשון. פעילותו לא נשארה כקודמו רק בתימן, אלא הוא שלח אגרות ליהודי התפוצות ונתפרסם שם לא מעט. משיחיותו הותירה הדים חזקים גם מחוץ לתימן ועל כך מעידים פרסומים שונים שנכתבו בארץ ישראל, ברוסיה ובאירופה. שוכר כוחיל השני ראה בתמורות הפוליטיות הקשות שחלו אז והכבידו על היהודים כחבלי משיח והוא ניצל זאת בטענו שהוא שליחו של אליהו הנביא. הוא הפיץ מכתבים לא"י, לעדן, למצרים ולהודו, בהם הסביר את עיקרי תורתו ותבע מהם לתרום מעשרות למען מימון תנועתו והפצתה ברחבי העולם היהודי. בכסף שאסף השתמש לאירוח חסידיו ולמתן שוחד לנכבדי המוסלמים כדי להשתיקם. בתחילה האירה לו הדרך פנים והוא סחף אחריו קהל מאמינים לא קטן, במיוחד בצנעא וסביבותיה. אעפ"י שכל פעלו בשקר יסודו, בכל זאת הוא האמין בשליחותו. בסופו של דבר מתנגדיו מסרוהו לשלטון העותמאני כמי שמורד במלכות והאיש נאסר ונשלח לקושטא. תומכיו הפעילו לחצים על השלטונות, שלבסוף שחררוהו והוא חזר לפעילותו בתימן שהלכה ודעכה בגלל הנסיבות הפוליטיות והתייצבות השלטון העות'מני שהחל להטיב קמעא עם היהודים. משנשתחררו היהודים מלחצים מבחוץ והוטב להם, לא נזקקו עוד למשיח וגואל שייטיב עמם.

המשיח השלישי יוסף עבד-האל (עבדאללה) 1888-1893

המתח המשיחי של יהודי תימן למעשה לא פג לאחר העלמותם של שני השוכר כוחייל הנ"ל ותנועה משיחית חדשה בראשותו של יוסף עבד האל נתעוררה מחדש, החל משנת 1888. כפי שידעו

היהודים לחשב את הקיצין ולמצוא אסמכתאות מפסוקים, למשל: על שנת עליית תרמ"ב (1882) מהפסוק "אעלה בתמר" (היפוך אותיות בתמר לתרמ"ב), כך חישבו ששנת תרמ"ח היא שנת הגאולה, בהסתמך על הפסוק "כי אתה ה' תקום תרחם ציון" (הפוך האותיות תרחם לתרמ"ח – 1888). בחיבוריהם של ר' עמרם קורח "סערת תימן" ושל ר' חיים חבשוש ב "קורות ישראל בתימן" מתוארות אפיזודות הקשורות בפעולתו המשיחית של הנ"ל. מעמדו של משיח זה בקהילת צנעא היה איתן בשנת פעילותו הראשונה, מפני שזכה לתמיכתו של הרב הראשי ליהודי צנעא ר' סלימאן אלקארה. משנפטר הרב סליימאן בשנת 1889, החלו מתנגדי המשיח ובראשם ר' חיים חבשוש לרדוף אותו עד חרמה והאשימוהו כקודמיו בהסתה למרד במלכות. בעקבות כך הוא נאסר והוגלה, וכמו קודמו תומכיו הצליחו לשחררו והוא חזר לפעילותו. בהמשך, נרדף שוב, נאסר ושוחרר וחוזר חלילה מספר פעמים. בעקבות פעילותו והשפעתו נותרו לנו מספר אגרות חשובות המעידות על הצלחותיו וכשלונותיו ועל הפולמוס שעוררה פעילותו בקרב יהודי תימן. הוא לא פחד להתנצח עם מתנגדיו, גם בפני ערכאות של גויים ולא מעט כסף הוזרם אליו מתורמיו ותומכיו. סביר להניח שתנועתו גססה באיטיות כקודמיה ונעלמה.

לסיכום כל הפרק אודות המשיחים בתימן, החל מהמאה ה-12 ואילך עד סוף המאה ה-19, ניתן לומר כי קיים קשר הדוק בין הפעילות היהודית המשיחית, עוצמתה והיקפה, לבין תגובת השלטונות המוסלמיים. במאות ה-12 וה-13 התגובה הייתה קשה, גם כלפי הקהילה היהודית מחשש לערעור המצב המדיני והשליטה המוסלמית. בימיו של שבתאי צבי, במאה ה-17, התגובה הייתה חריפה ביותר ואילו עתה, במאה ה-19 משנתבסס והתחזק השלטון והשושלת הזידית, התגובות היו מתונות יותר וכוונו בעיקר כלפי המשיח ולא כלפי היהודים. מכל מקום, מעתה ואילך - לקראת המאה ה-20, תיפסק לחלוטין הפעילות המשיחית ואת מקומה יתפסו גורמים חזקים יותר ומשפיעים יותר, בראשם תנועת ההשכלה ש"תנער" את יהדות תימן מכוון אחר.

מקבץ מתכונים מיוחד לכבוד חג החנוכה

ספינג'
(מתוך אתר חן במטבח)

רכיבים:
½ קילו קמח (500 גרם)
1 כף שמרים יבשים
2 כפות סוכר
1 כפית מלח
1 ביצה
1 ½ כוסות מים
1 כף ערק / ברנדי / וודקה
אבקת סוכר
כ- 1 1/2 – 2 ליטר שמן לטיגון הספינג'

אופן ההכנה:

לבצק:

- לנפות את הקמח לקערת המיקסר.
- להוסיף את השמרים היבשים, הסוכר והמלח. בעזרת וו לישה* (ראו הערה), לערבב מעט את החומרים היבשים.
- להוסיף את הביצה, להתחיל ללוש את הבצק על מהירות נמוכה ותוך כדי להוסיף את המים בהדרגה. ללוש את הבצק כ-10 דקות.
- להוסיף את הוודקה (או ערק / ברנדי) וללוש עוד 2 דקות עד שמתקבל בצק חלק ודביק.
- לשמן מעט קערה גדולה ולהעביר אליה את הבצק. לכסות בניילון נצמד ולהתפיח את הבצק כשעתיים, עד שהבצק מכפיל את נפחו.
- * הערה- לאחרונה גיליתי שאת הבצק של הספינג' (ובכלל בצקים נוזליים ומאוד דביקים) הרבה יותר קל ללוש בעזרת וו גיטרה. ממליצה להשתמש בוו גיטרה במקום וו לישה.

חלוקת הבצק:

- לשמן היטב שני מגשים גדולים.
- בידיים משומנות מאוד, ליצור חתיכות מהבצק בקוטר של כ-5 ס"מ (ראה בסרטון) ולהניח על המגשים המשומנים במרווחים אחד מהשני. לשמן מלמעלה את כל חתיכות הבצק.
- לכסות את המגשים עם חתיכות הבצק בניילון נצמד ולתת לבצק מנוחה של כ-45 דקות. עד שלב זה אפשר להכין מראש ולשמור את המגשים עם חתיכות הבצק במקרר עד 5 שעות.
- עיצוב הספינג' וטיגון:
- בסיר בינוני (רחב עם שוליים גבוהים), לחמם שמן עמוק על אש בינונית לטמפרטורה של 160-170 מעלות או עד כשמכניסים כף עץ הפוכה, יש בועיות קטנות ליד הכף העץ.
- חשוב מאוד לטגן באש בינונית. אם השמן יהיה חם מדי, הספינג' יהיה מוכן מבחוץ ומבפנים הבצק לא יהיה מוכן ואם לא חם מספיק הספינג' יספוג הרבה שמן.
- עם ידיים רטובות או משומנות, לשחרר בעדינות חתיכת בצק מהמגש, להרים בעדינות ובעזרת האגודלים ליצור חור באמצע הבצק ולאט לאט למתוח את החור תוך כדי העברת עיגול הבצק מיד ליד, או ליצור את החור כשהבצק על התבנית (ראה בסרטון).
- להניח את עיגול הבצק בשמן החם ולטגן בנגלות של 3-4 חתיכות, עד שהבצק מזהיב מצד אחד, להפוך לצד שני ולהמשיך לטגן עד הזהבה מהצד השני, להוציא למגש גדול מרופד בנייר סופג.
- להמשיך לטגן כך את כל חתיכות הבצק.
- לציפוי סוכר- לטבול את הספינג' כאשר הוא עדיין חמים בקערה עם סוכר.
- לציפוי אבקת סוכר- כאשר הספינג'ים הצטננו לגמרי, לפזר מעליהם אבקת סוכר.
- אם מקפיאים, לא לצפות בסוכר או אבקת סוכר, רק כשמוציאים מהקפאה ומחממים מעט בתנור.

מעוז צור ישועתי

מָעוֹז צוּר יְשׁוּעָתִי לְךָ נָאֶה לְשַׁבֵּחַ
תִּכּוֹן בֵּית תְּפִלָּתִי וְשָׁם תּוֹדָה נְזַבֵּחַ
לְעֵת תָּכִין מַטְבֵּחַ מִצָּר הַמְנַבֵּחַ
אָז אֶגְמֹר בְּשִׁיר מִזְמוֹר חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ

רָעוֹת שָׂבְעָה נַפְשִׁי בְּיָגוֹן כֹּחִי כָּלָה
חַיַּי מֵרְרוּ בְקֹשִׁי בְּשִׁעְבּוּד מַלְכוּת עֶגְלָה
וּבְיָדוֹ הַגְּדוֹלָה הוֹצִיא אֶת הַסְּגֻלָּה
חֵיל פַּרְעֹה וְכָל זַרְעוֹ יָרְדוּ כְּאֶבֶן בִּמְצוּלָה

דְּבִיר קָדְשׁוֹ הֱבִיאַנִי וְגַם שָׁם לֹא שָׁקַטְתִּי
וּבָא נוֹגֵשׂ וְהִגְלַנִי כִּי זָרִים עָבַדְתִּי
וְיֵין רַעַל מָסַכְתִּי כִּמְעַט שֶׁעָבַרְתִּי
קֵץ בָּבֶל זֵרָבָּבֶל לְקֵץ שִׁבְעִים נוֹשַׁעְתִּי

להאזנה לפיוט
בנעימה סרקו
את הקוד:

פְּרוֹת קוֹמַת בְּרוֹשׁ בְּקֵשׁ אֲגָגִי בֶּן הַמְּדָתָא
וְנִהְיָתָה לוֹ לְפַח וּלְמוֹקֵשׁ וְגַאֲוָתוֹ נִשְׁבָּתָה
רֹאשׁ יְמִינִי נִשֵּׂאתָ וְאוֹיֵב שְׁמוֹ מָחִיתָ
רֹב בָּנָיו וְקִנְיָנָיו עַל הָעֵץ תָּלִיתָ

יְוָנִים נִקְבְּצוּ עָלַי אֲזַי בִּימֵי חַשְׁמַנִּים
וּפָרְצוּ חוֹמוֹת מִגְדָּלַי וְטִמְּאוּ כָּל הַשְּׁמָנִים
וּמִנּוֹתַר קַנְקַנִּים נַעֲשָׂה נֵס לַשּׁוֹשַׁנִּים
בְּנֵי בִינָה יְמֵי שְׁמוֹנָה קָבְעוּ שִׁיר וּרְנָנִים

חֲשׁוֹף זְרוֹעַ קָדְשֶׁךָ וְקָרֵב קֵץ הַיְשׁוּעָה
נְקֹם נִקְמַת עֲבָדֶיךָ מֵאֻמָּה הָרְשָׁעָה
כִּי אָרְכָה הַשָּׁעָה וְאֵין קֵץ לִימֵי הָרָעָה
דְּחֵה אֲדֹמוֹן בְּצֵל צַלְמוֹן הָקֵם לָנוּ רוֹעִים שִׁבְעָה.

הפינה לצעירים

חנוכה

חג גבורה יהודית כל הסיפור בחנוכה התחיל כשהיוונים גזרו עלינו לא לקיים את מצוות התורה. המלחמה, הגדולה, בה נהרגו גם לוחמים רבים, הייתה בעצם על הזכות שלנו לחיות כאן בארץ וליים את התורה והמצוות.
עם ישראל, מביא לעולם את הבשורה של חיים מתוך קדושה. חיים של תורה. חיים של עבודת ה'. כשאנחנו לא יכולים לקיים כאן את דבר ה' ולהיות עם יהודי וקדוש כאן בארץ - זו סיבה לצאת למלחמה.
מתתיהו ובניו יכלו להמשיך לגור בבית שלהם ולנסות לקיים את המצוות בסתר אבל הם הבינו שיש עליהם אחריות גדולה. הם נאזרו בגבורה ויצאו למלחמה. להחזיר את כבוד ה' לארץ. לטהר את המקדש ולהרחיק את האויבים.
גם אנחנו, בשנה זו נלחמים כדי להשיב את הכבוד היהודי. יש מי שניסו להרוג אותנו ולהשמיד אותנו אבל עם הנצח לא מפחד מדרך ארוכה. בעזרת ה' בניסים גדולים ובגבורה נועזת של החיילים כבוד ה' חוזר לארצו.
נתפלל יחד לגאולה השלימה ולבניין המקדש.

.....

הפינה הזו היא בשבילכם, ואני רוצים שתכתבו לנו על מה מעניין אתכם שנכתוב כאן בעלונים הבאים. אתם יותר ממוזמנים לכתוב לנו למייל:
edotlyeladim@gmail.com

תפזורת לחנוכה

נ	ר	ו	ת	ח	ס	ז	ח
ש	מ	נ	ה	נ	י	י	נ
ע	מ	ב	ס	ו	ה	ו	ו
כ	מ	נ	א	כ	ו	ו	כ
ב	נ	ה	ר	ה	ד	נ	י
כ	ד	ב	כ	ג	ה	א	ה
ס	ב	י	ב	ו	נ	ע	כ
מ	ק	ד	ש	ד	ד	ס	ה

נרות | חנוכיה | חנוכה | שמן | יהודה
יוון | מקדש | כד

אומנות בסריקה

לצפיה בסרטון הסבר על יצירת נרות צבעוניים